

CHRISTINE
LEUNENS

CERURI ÎNCĂTUȘATE

Traducere din limba engleză de
MARIANA ALEXANDRU

CORINT
FICTION

—2020—

3

La 19 aprilie, înainte de ziua de naștere a lui Hitler, am fost admis în Jungvolk¹ (secția pentru juniori a Hitlerjugend²), așa cum se obișnuia. Părinții mei nu aveau de ales, căci era obligatoriu. Mama a încercat să-l încurajeze pe tata, spunându-i că nu aveam frați și că deveneam un copil singuratic, prin urmare îmi făcea bine să ies afară și să stau cu alți copii. A subliniat că până și grupurile de tineri catolici învățau să folosească o armă și să tragă la țintă, doar nu era ca și cum venea Marele Război, iar eu eram trimis la Verdun. Deși nu o zicea direct, puteam să citesc pe chipul mamei că mă vedea chipeș în uniformă. Mi-a potrivit cămașa maronie și nodul la cravată și m-a tras ușor de urechi. Tata aproape că nu și-a ridicat ochii din ceașca de cafea ca să se uite la mine, ceea ce m-a făcut să mă gândesc

¹ *Deutsches Jungvolk in der Hitler Jugend*, Tineretul German, subgrup al Hitlerjugend (Tineretul Hitlerist) în care erau înscriși obligatoriu băieții cu vârsta cuprinsă între zece și paisprezece ani (n. red.).

² Tineretul Hitlerist, organizație cu istoric din 1922, parte a Partidului Nazist, în care erau înscriși tinerii cu vârsta cuprinsă între paisprezece și optsprezece ani și care funcționa, parțial, ca grup paramilitar (n. red.).

că, și dacă m-aș fi dus la războiul care să pună capăt tuturor războaielor¹, ar fi reacționat probabil la fel de indiferent.

În vara aceea, nouă, celor de la Jungvolk, ni s-a dat prima sarcină importantă. Toate cărțile care promovau decadența sau perversitatea fuseseră strânse de prin tot orașul și noi trebuia să le dăm foc. A fost foarte cald în luna aia – atât de cald noaptea, încât nu puteam să dormim cu cuverturile pe pat; iar focurile făceau temperatura și mai intolerabilă. Noi, tinerii, trebuia să cărăm cărțile și să le dăm băieților mai mari de la Hitlerjugend, care aveau de fapt privilegiul de a le arunca în flăcări. Eu și ceilalți de vârsta mea îi invidiam, căci, evident, arderea cărților era partea interesantă, iar dacă vreun copil dintre noi îndrăzne să pună un volum pe foc, în joacă, primea imediat o palmă după ceafă.

Aerul din jurul focului devenise fierbinte și greu de respirat. Fumul era negru și mirosea a cerneală arsă. Cărțile nu țineau morțiș să fie arse; trosneau de-ți spărgeau timpanele și aruncau scânteii roșiatice, care ne puteau sări în ochi sau pe haine. Ierarhia stabilită n-a durat prea mult. Într-o clipită, proscrisii au preluat sarcina de a azvârli cărțile în foc. Era istovitor pentru brațele mele subțiri să arunce carte după carte, volum după volum, cât mai departe în vâlvătaie. Mi-a atras atenția un nume: Sigmund Freud. Îl mai văzusem și înainte, pe rafturile din propria noastră bibliotecă. I-au urmat Kurt Freitag²,

¹ Expresia, folosită frecvent cu privire la Primul Război Mondial, lansată de scriitorul H.G. Wells, avea inițial o conotație de ideal, arătând speranța, însă în timp a căpătat o nuanță sarcastică și cinică (n. red.).

² Kurt Freitag, autor al unei lucrări pedagogice populare în epocă, *Kirche, Schule und Religionsunterricht im völkischen Staat*, Leipzig, Armanen-Verlag, 1934 (n. red.).

Paul Nettl¹, Heinrich Heine și Robert Musil, precum și un manual de istorie care îmi aparținea, probabil perimat. Stângaci, l-am scăpat la picioare. Focul se dezlănțuise, iar manualul a fost pe dată prins de flăcări, paginile zburând în aer, în câteva tumbe, într-o ultimă luptă cu viața, scânteind și, în cele din urmă, dispărând în eter.

Când m-am întors acasă, în biblioteca noastră erau goluri mari, dându-mi o senzație nedeslușită, neplăcută, ca și cum clapele unui pian ar fi fost apăsatate și ar fi rămas blocate. În unele locuri, un raft întreg se prăbușise, precum piesele de domino, ca să camufleze cărțile care lipseau. Mama se chinua singură să care sus un coș de rufe și, în timp ce își târșâia picioarele coborând iar scările, a tresărit când a dat cu ochii de mine. Am crezut că era din cauza faptului că eram murdar pe față de funingine, dar, când m-am dus s-o ajut cu următoarea încărcătură, am fost șocat să văd că în coș erau numai cărți, stivuite unele peste altele. Și-a găsit cu greu cuvintele încercând să-mi explice că erau o măsură de siguranță pentru iarnă, în caz că n-aveam suficiente ziare să aprindem focul – n-avea niciun rost să le ardem acum, când era cald, a pretins ea. Am rămas fără replică. Un singur gând mi se tot învârtea în minte: oare nu-și dădea deloc seama în ce necaz ne putea băga? Mi-a cerut să-mi scot pantofii și să-mi fac baie.

În mod straniu, odată ce mama a fost nevoită să meargă la orele privind creșterea copiilor, atmosfera din familie a devenit mai relaxată. Tatei îi plăcea s-o tachineze la cină. Lovea cu pumnul în masă și îi întindea farfuria pentru încă

¹ Muzicolog născut în provincia Boemia, lector în muzicologie la Praga între anii 1919 și 1939, a emigrat în Statele Unite ale Americii, unde a fost profesor universitar (n. red.).

o porție, zbierând că era momentul să urmeze și cursuri care s-o învețe să fie o soție bună. Mie și lui Pimmichen ne plăcea când se plângea că era încă departe de a primi Deutschen Mutter Orden¹, o medalie care se acorda mamei care aduceau pe lume cinci copii. Mama se înroșea, mai ales când adăugam și eu:

— Da, *Mutti*, mai mulți frați și mai multe surori!

Iar Pimmichen completa:

— Să încep să tricotez?

Încurajările noastre sporeau când mama își dădea părul cafeniu și subțire după urechi și spunea ușor că era prea bătrână ca să mai aibă copii. Căuta complimente și, cum era firesc, le și primea. Tata zicea că spera s-o învețe la școala maternală *cum* să aibă bebeluși drăguți și bucălați, făcând-o pe Pimmichen să-l lovească peste mână. Numai că pentru mine nu mai era niciun secret, aflasem deja la școală, la orele de știință, tot ce trebuia să știu despre treburile astea.

Tata ofta, spunând că o luase de nevastă prea repede – dacă ar mai fi așteptat, ar fi primit un împrumut de căsătorie, din care câte un sfert ar fi fost stins cu fiecare nou-născut. Financiar vorbind, mama ar fi putut aduce multe beneficii. Oare ar fi fost mai bine să divorțeze și s-o ia de la capăt? Mama îl privea prefăcându-se mânioasă. Măcar de-ar fi putut să-și cumpere niște rochii noi cu banii ăia falși, zicea ea. Se referea, de fapt, la *Reichsmark*², bani care ni se păreau încă ciudați, străini. Mama avea pomeții lați și gura subțire și frumoasă, care se schimonosea pe dată, până ce râsul tatei o făcea să

¹ Ordinul Mamei Germane (n. tr.).

² Literal în germană: „marca Reichului”, unitate monetară în Germania de Vest valabilă din 1924 până în 1948, fiind ulterior înlocuită de Deutsche Mark (marca germană) (n. tr.).

zâmbească. Îmi plăcea că părinții mei erau drăgăstoși unul cu altul când eram și noi de față. De fiecare dată când tata o săruta pe mama pe obraz, la fel o sărutam și eu pe bunica.

Dar atmosfera veselă n-a ținut prea mult. Cred că problemele au apărut în următoarea lună, probabil în octombrie. Totul a început când câteva mii de membri ai grupurilor de tineri catolici s-au adunat pentru a participa la o liturghie de la Catedrala Sf. Ștefan¹. Erau mai mulți afară, decât în interiorul zidurilor vechi de piatră. Apoi, în fața catedralei, în inima Vienei, au cântat imnuri religioase și cântece patriotice austriece. Sloganul lor era: „Hristos e călăuzitorul nostru”, adică *Führer* în germană. Demonstrația venea ca răspuns la îndemnul cardinalului Innitzer².

N-am fost prezent, dar am auzit despre asta la o întâlnire de urgență a grupării noastre de tineret. Andreas și Stefan, care văzuseră ce se întâmplase, ne-au povestit totul de-a fir a păr. Eu sunt o fire onestă, după cum mi-am și propus, de alt-fel, să fiu, așa că trebuie să recunosc că la acea vreme Adolf Hitler era pentru mine la fel de important ca tata, dacă nu chiar mai mult. Cu siguranță era mai important decât Dumnezeu, în care îmi pierdusem credința. În sens biblic, „*Heil Hitler*” avea o conotație de „sfânt, sacru”. Ne-a înfuriat

¹ Stephansdom, Catedrala Arhiepiscopiei Romano-Catolice din Viena, emblema orașului și simbol al țării, situată în Stephansplatz; ridicarea edificiului a fost începută în secolul al XII-lea (n. red.).

² Theodor Innitzer (1875–1955), arhiepiscopul Vienei și cardinal al Bisericii Catolice, inițial susținător al Anschlussului și al regimului nazist, a luptat, ulterior, pentru Biserica Catolică din Austria. La 7 octombrie 1938, a ținut o slujbă la care au participat peste 9 000 de credincioși, în majoritate tineri. Predicând că există un singur *führer* (conducător, călăuzitor), și anume Iisus Hristos, i-a înfuriat pe liderii națiști, a doua zi reședința arhiepiscopului fiind devastată (n. red.).

atitudinea nepotrivită a catolicilor, pe care o consideram o amenințare, o insultă la adresa preaiubitului nostru Führer, un sacrilegiu. Doar n-aveam să stăm cu mâinile-n sân și să tolerăm una ca asta! A doua zi, câțiva dintre noi ne-am alăturat băieților mai mari de la Hitlerjugend și am dat buzna în palatul arhiepiscopal, pentru a ne apăra Führerul, trântind pe jos tot ce întâlneam în cale – lumânări, oglinzi, ornamente, statui ale Fecioarei Maria, cărți de imnuri. În afară de rugă, nu prea am întâmpinat rezistență, în unele încăperi chiar deloc.

Câteva zile mai târziu, mă aflam în Heldenplatz, într-o mulțime asemănătoare celei din care tata mă smulsese cu mai mult de jumătate de an în urmă. Lozincile – „Innitzer și evreii sunt aceeași mâncare de pește!”, „La spânzurătoare cu preoții!”, „N-avem nevoie de politicieni catolici!”, „Fără evrei și fără Roma, am putea construi o adevărată catedrală germană!” și altele, care acopereau diverse subiecte – fluturau în vânt, producând zgomote pe care credeam că doar păsările mari le pot scoate. Era prea tentant. De data asta m-am hotărât să mă și cațăr pe unul dintre monumente. L-am ales pe cel al prințului Eugeniu, căci îmi plăcea mai mult calul lui decât cel al arhiducelui Carol. I-am înghiontit pe Kippi și pe Andreas, căroră li s-a părut prea dificil să se strecoare prin mulțime. Nu și mie însă, care îmi doream cu ardoare și eram și destul de subțirel să pot răzbate. Mi-am făcut loc printre oameni și, tot strecurându-mă, am reușit să mă cațăr până sus, la unul dintre picioarele reci din fața ale calului. M-am agățat de el și m-am ținut cât am putut de bine, ca să nu fiu dat jos de cei care se suiseră deja înaintea mea. Urletele se auzeau diferit de sus, aproape magic, iar de acolo am cuprins cu privirea mulțimea de oameni minusculi de

jos. Îmi aminteau de un copac, plin de zgomote și însuflețit de vrăbii care nu se dezvăluie privirii decât stârnite de ceva misterios, pentru ca mai apoi să nu se mai audă niciun tril, ci doar un fâlfâit puternic de aripi printre ramuri, un corp alcătuit din nenumărate puncte în mișcare, unite de o forță perfectă, infailibilă, care se sucește și se răsucesce, care își ia avânt înspre înalt și își înalță capul asemenea unei creaturi mărețe.

La scurt timp după aceste incidente, noiembrie cel friguros și-a intrat în drepturi. Cerul era limpede, soarele, un punct alb în depărtare, iar copacii, golași. În aer se simțea tensiunea. Mi-aduc aminte că în acel noiembrie circula zvonul că un student evreu s-a dus la ambasada germană din Paris și a împușcat un oficial. Zvonurile s-au amplificat, oamenii voiau răzbunare, iar multe vitrine de magazine evreiești din Imperiu au fost făcute zob. Nu aveam voie să ies afară ca să văd cu ochii mei, dar am auzit toată povestea la radio. I s-a spus Kristallnacht¹, ceea ce m-a făcut să-mi imaginez străzile și potecile Reichului acoperite cu o mantie de zăpadă de cristale sfărâmate, răsunând în cădere ca niște clinchete de clopoței, și cu stalactite de sticlă atârând de tocurile de la ferestre – un decor arctic deopotrivă sclipitor și prevestitor de rău.

¹ „Noaptea de cristal”, în 9 spre 10 noiembrie 1938, în Germania și Austria, trupele SA și SS, membri ai Gestapoului și ai Hitlerjugend, dar și unii civili au comis acțiuni extrem de violente împotriva evreilor, moment care a marcat începutul Holocaustului. Motivația acestui masacru, care a continuat până în 13 noiembrie, a fost asasinarea unui diplomat german de către un adolescent polonez evreu, care căuta să răzbune umilințele suferite de părinții săi, expulzați alături de alți 15 000 de evrei din Germania la 27 octombrie (n. red.).

După acele evenimente, tata lipsea cu zilele și, atunci când venea acasă, era atât de morocănos, încât îmi doream să plece din nou. Nu se mai glumea deloc în casa noastră, mai ales după ce fabrica, Yaakov & Betzler, și-a schimbat brusc numele în Betzler & Betzler. Până și mama și bunica aveau grijă cum îi vorbeau. I se adresau în șoptă, întrebându-l dacă dorea o cafea sau ceva de mâncare. Mergeau în vârful picioarelor în camera în care stătea cufundat în deprimare, îi lăsau tăvi la îndemână și nici măcar nu se mai ciondăneau dacă vreun biscuit mușcat ajungea înapoi în farfurie lângă ceilalți. Ele se purtau ca niște șoricei, iar el mânca exact ca unul dintre aceștia.

Doar eu mă distram, departe de casă și de multele și complexe tensiuni din ea. Ne plimbam și cântam prin lanurile în care aveau să crească floarea-soarelui, grâul și porumbul. În croncăniturile invidioase ale ciorilor, ne desfătam cu rațiile noastre de pâine și unt, care n-au fost niciodată atât de gustoase ca în acele momente în care soarele palid ne încălzea spatele. Dincolo de întinderea aceea maronie era alta, și apoi alta, și tot așa. Mărșăluiam de fiecare dată și mai departe, cam zece kilometri, și rucsacul din spate era greu, aveam bășici la picioare – și tare mă usturau –, dar nu se făcea să mă plâng chiar eu. Și nici noul meu prieten, Kippi. Cu cât îi era mai vizibil șchiopătatul, cu atât mai mult se căznea să-l ascundă. Urma să cucerim lumea, pentru Führer, deși uneori nu mă puteam abține să nu mă gândesc la cât de mare era această lume.

La un sfârșit de săptămână, am mers într-o tabără specială, ca să învățăm să supraviețuim prin propriile puteri în mijlocul naturii. Mai mult din pur noroc, decât prin îndemânare, am găsit mure necoapte și am prins câte un păstrăv mic. N-aveam burțile pline, dar eram plini de euforie,

fredonând cântece victorioase în jurul focului de tabără. Noaptea petrecută sub cerul liber a fost chinuitoare, dar, din fericire, camionul de dimineață ne-a adus un mic dejun pe cinste. Liderul nostru, Josef Ritter, era cu doar doi ani mai mare decât noi, dar știa atât de multe lucruri! Ne-a învățat un joc nou, împărțindu-ne în două culori și dându-ne fiecăruia banderole pe care să ni le punem pe braț, după care ne-a explicat că, dacă vreunul dintre noi era trântit la pământ, devenea prizonier.

După ce ne-a lăsat liberi, am alergat ca și cum viața mea depindea de asta; mă distram pe cinste. Echipa noastră, a albaștrilor, a prins cu patru prizonieri mai mult decât roșii, așa că am câștigat detașat. Kippi a fost un adevărat erou, a capturat trei prizonieri, pe când eu, niciunul, reușind doar să evit atacurile. Apoi unul dintre roșii a început să-l împingă pe Kippi, așa că am sărit să-l salvez și, cu ajutorul lui, am doborât primul meu prizonier. După aceea am alergat pe teren ca să-l găsesc pe Kippi, am împins alți doi băieți și am fost luat eu prizonier. Noi, prizonierii, trebuia să stăm sub ramurile unui molid bătrân și atunci l-am zărit pe Kippi decălțat, cu bășicile roșiatice sparte și jupuite. Nu-mi trecuse prin minte să-l caut acolo. Mi-a pus pantoful în față, ca să mă dea gata, dar l-am învins cu o armă mai puternică, și anume mirosul pantofilor mei.

M-am întors acasă istovit și abia am putut să urc scările fără să mă agăț de balustradă. Mama s-a speriat când m-a văzut, alintându-mă „bietul meu copilaș” și „băiețelul meu obosit”, numai că eu n-aveam chef de îmbrățișări și de sărutări. M-am așezat pe pat ca să-mi scot pantofii de drumeție și apoi m-am lăsat pe spate, încercând să-mi desfac catarama cu picioarele în aer... tare grele mi le simțeam. Dimineața, m-am

trezit încă transpirat, dar îmbrăcat în pijama mea curată cu căței, ceea ce m-a făcut să mă simt caraghios, în parte pentru că nu-mi aminteam să mă fi dezbrăcat. La început, când am văzut pereții de culoarea caisei, și nu verde măsliniu, am crezut că mă aflam în camera altcuiva. Apoi am înțeles că hărțile mele de luptă, schema cu noduri și masca de gaz fuseseră înlocuite cu postere înrămate cu cireși în floare și meri. Pe atunci încă mai aveam jucării moi de pluș în cameră, dar zăceau pe fundul unui cufăr. Acum ieșiseră din nou la lumină și stăteau pe birou: cangurul, pinguinul, bivolul, ale căror capete atârnavau într-o parte, cu o expresie spășită, ca și cum nici măcar ei nu-și luau în serios statutul pe care tocmai îl recăpătaseră.

N-am scos o vorbă față de mama, în ciuda privirii ei întrebătoare. I-am cerut, în cele din urmă, să-mi spună unde îmi pusese briceagul și, așteptând acest prilej, mi-a zis, pe un ton care părea îndelung studiat, cum camera mea părea mai curând a unui soldat decât a unui băiețel, că o casă nu era o baracă militară, că o tulbura de fiecare dată când trecea pe lângă ușa deschisă și eu nu eram acolo, simțindu-se ca o mamă care își pierduse fiul în război, și că ar fi trebuit să înțeleg cât de sensibilă devenise după moartea lui Ute. Credea că o să fiu încântat cât de frumos decorase camera în lipsa mea. Pimmichen dădea din cap de fiecare dată, ca și cum discutaseră mult înainte despre asta, și se asigura că mama punctase tot ce avea de spus.

Nu voiam să mă cert și chiar m-am gândit să nu spun nimic, ca să n-o rănesc, dar nu mi-am putut stăpâni un sentiment venit din adâncul ființei mele care m-a îndemnat să subliniez că aia era camera *mea*. A fost de acord că așa era, dar mi-a amintit că acea cameră a mea se afla în casa *ei*. A început apoi o discuție spinoasă despre drepturile